CZU: 81`233`243:316.77 **DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.13358129**

PROBLEME ȘI DIFICULTĂȚI ÎN FORMAREA-DEZVOLTAREA COMPETENȚEI DE COMUNICARE ÎN LIMBI STRĂINE

Ludmila CUTCOVSCHI

asistent universitar,
Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, RM
orcid id: https://orcid.org/0000-0001-7880-5800

This article presents the results of an examination aimed at highlighting the deficiencies in the formation and development of communication competence in foreign languages. In the process of teaching, learning, and evaluating foreign languages, several difficulties have been identified, the resolution of which will contribute to improving the process of studying foreign languages in general, and communication competence in foreign languages in particular.

Keywords: *communication competence, development, effective communication, speaking.*

Societatea modernă se află într-o schimbare continuă, care are loc mai rapid decât altă dată, iar globalizarea și alte schimbări solicită cetățenilor o gamă largă de abilități pentru a se adapta și a prospera.

Unul din obiectivele strategice ale UE, la care aderă şi RM, este creşterea economică sustenabilă şi a coeziunii sociale, care prevăd îmbunătățirea nivelului şi calității ocupării profesionale, adaptate la cerinţele societăţii.

Documentele de politici educaționale naționale și europene actuale demonstrează necesitatea învățării limbilor străine în general și a dezvoltării competenței de comunicare, în special, *comunicarea în limbi străine* fiind una din cele opt competențe-cheie conform *Recomandării Consiliului Europei și privind competențele-cheie pentru învățarea pe tot parcursul vieții*. *Cadrul de Referință European* (*22.05.2018)* stabilește opt competențe-cheie: **competențe de alfabetizare; competențe multilingvistice (*competenţe de comunicare în limbi străine* -** în RM); **competențe în domeniul științei, tehnologiei, ingineriei și matematicii; competențe digitale; competențe personale, sociale și de a învăța să înveți; competențe cetățenești; competențe antreprenoriale; competențe de sensibilizare și expresie culturală**. [12, p.7-8]

Formarea, dezvoltarea și evaluarea competenţelor constituie o prioritate a politicillor educaţionale din R. Moldova și Uniunea Europeană, iar formarea competenței de comunicare în limbi străine constituie o parte importantă al acestui proces, ca una din competențele relevante pentru contextul social și profesional actual și viitor al cetățenilor.

Pentru a reuşi în contextul societăţii contemporane, școala contribuie la dezvoltarea personalității elevilor, inclusiv în cadrul procesului educațional elevii formează și dezvoltă competențe comunicative.

Un cetățean capabil să comunice eficient va ține cont de realizarea următoarelor aspecte:

– utilizarea strategiilor relevante pentru comunicarea cu ceilalţi;
– reacția adecvată atunci când receptează mesaje;
– evaluarea eficienţei comunicării. [4, p.22-24]

Conform *Recomandării Consiliului European privind competențele-cheie pentru învățarea pe tot parcursul vieții din 22.05.2018* competențele multilingvistice cuprinde: Capacitatea de utilizare a diferitor limbi în mod corespunzător și eficient pentru comunicare, care se bazează pe capacitatea de înțelegere, exprimare și interpretare a conceptelor, gândurilor, sentimentelor, faptelor și opiniilor, în formă scrisă și/sau orală (ascultare, vorbire, citire și scriere) conform contextelor societale și culturale, în funcție de necesități sau dorințe.

În contextul dezvoltării competenței de comunicare în limbi străine au fost identificate și analizate problemele și dificultăți care ar bloca, reduce, limita sau face imposibil acest proces.

Procesul educațional în care se produce comunicarea în limba germană se confruntă cu anumite probleme, de diferită natură: psiho-socială, materială, educațională, lingvistică etc. Vom prezenta pe scurt analiza procesului de predare-învățare-evaluare a limbilor străine cu scopul de a semnala problemele, neajunsurile și lacunele esențiale ale dezvoltării competenței de comunicare a limbilor străine, rezolvarea căror ar facilita realizarea scopului de dezvoltare a competenței de comunicare în limba străină.

Lecţia ca formă de comunicare a fost larg cercetată încă din anii 1960, şi primele cercetări au avut ca scop descoperirea şi analizarea exemplelor de interacţiune, la sfârşitul anilor 60 al sec.XX, unde comunicarea dintre elev şi profesor avea următorul contur: interacţiunea nu avea un caracter flexibil şi era prea mult ritualizată; elementele specifice comunicării contraveneau normelor unei comunicări autentice; 80% din actul lingvistic al lecţiei îi revinea profesorului/ monologului; iniţiativa elevilor se atesta rareori; numai 20% din întrebările elevilor se refereau la conţinutul lecţiei, restul întrebărilor erau formale şi aveau un caracter organizatoric etc. [17, p.91]

Problema pe care am identificat-o la lecțiile de limbă străină este focusarea pe conținuturile lingvistice și în primul rând pe formarea și dezvoltarea competențelor gramaticale, care constituie doar 1/8 din competențele comunicativ-lingvistice, conform *Curriculumului Național pentru Limbi Străine* și *Cadrului European Comun de Referință pentru Limbi*.

T.Callo cercetează comunicarea și din perspectivă pragmatică și este de părerea că principiul fundamental al studierii unei limbi presupune orientarea comunicativă, iar comunicarea depinde de cunoștințele individuale și de abilități: a ști și a ști să faci, de competența de comunicare: competența de comprehensiune și producere a mesajului în formă scrisă și orală. Cercetătoarea pune în evidență problema lipsei comunicării în procesul instructiv, menționând că doar 20% din instruire constituie comunicarea, iar restul bazându-se pe alt tip de exerciții, cu presupunerea că actul comunicării va veni de la sine. [5, p.26]

Referitor la problemele educația lingvistică, E. Coșeriu menționează că gramatica este disciplina care s-a menținut, ca disciplina practică, în școli întotdeauna, spre deosebire de retorică, care a fost eliminată în secolul trecut, dar foarte necesară în ultimul timp și la care se revine pe diferite căi. „Gramatica avea sarcina să descrie o limbă independent de circumstanțele folosirii sale, adică în formă liberă de context. Retorica, în schimb avea sarcina să studieze folosirea limbii în anumite tipuri de situații și cu finalități determinate și se ocupa de diversitatea uzului lingvistic în raport cu obiectul vorbirii: tema sau subiectul.“ [7, p.13]

Focalizarea pe competența gramaticală, accentuează M. Hadîrcă, prezintă una din problemele existente în procesul de studiere a limbilor străine în R. Moldova și se mai observă încă tendința cadrelor didactice spre lipsa unei structurări de aplicabilitate a cunoștințelor teoretice, ca rezultat al modelului tradițional de învățare a limbilor străine, bazat pe studiul gramaticii și neglijarea aspectului comunicativ. [10, p.66]

T.Slama-Cazacu este de părerea că pentru a comunica într-o limbă străină nu sunt suficiente formarea şi dezvoltarea abilităţilor lexicale, gramaticale, fonologice, capacitatea de exprimare într-o limbă străină, sau chiar reacționarea la spusele interlocutorului, dar presupune şi capacitatea de a dialoga, prin urmare cunoştinţe speciale care cuprind regulile, formele şi expresiile uzuale de dialog. [14, p.82]

Asigurarea unei game bogate de competenţe, dar nu numai dobândirea cunoştinţelor este cea mai bună pregătire oferită de un învăţământ, susține A. Albulescu. În funcție de nivelul de dezvoltare al competențelor, se apreciază calitatea procesului instructiv-educativ, care situează în prim plan dezvoltarea competenţelor funcţionale de comunicare, aplicabile în diverse sarcini şi situaţii. [1, p.28]

În acest context, N.Vicol susține că pedagogia modernă poartă un alt caracter și anume formarea de competențe, dar nu numai de transmitere a cunoștințelor noi și în așa mod, educația devine una formativă. [15, 44]

Obiectivul de bază al disciplinei limba străine, în R. Moldoca, conform *Curriculumului Național*, *Curriculumului Național pentru limbi străine*, formarea-dezvoltarea competenței de comunicare, conform descriptorilor *Cadrului European Comun de Referință pentru Limbi* vizează nivelul B1+ în comprehensiune orală şi scrisă şi nivelul B1 în producerea/ interacțiunea orală şi scrisă, [9, p.6] rămâne mai mult stipulat în documente și mai puțin la nivel procesual, în practica educațională, în special referitor la producerea și interacțiunea orală, cu toate că vorbirea constituie una din cele patru deprinderi integratoare în care se realizează procesul de învățare al limilor străine și competența de comunicare orală, ar trebui să constituie 25% din ansamblul competențelor achiziționate, conform *Curriculumului Național pentru limbi străine* și *Cadrului European Comun de Referință pentru Limbi*.

Competența de comunicare semnifică schimbul de mesaje și interacțiunea în formă orală și scrisă, dar evaluarea competențelor de comunicare într-o limbă străină în învățământul preuniversitar din R. Moldova nu exprimă sau redă toate competențele formate în perioada de școlaritate. Ne referim la testarea orală, care aproape că nu este realizată, cu excepția prezentărilor proiectelor și a povestirii textelor (care solicită elevilor doar o memorare mecanică), prezentă doar ca evaluare formativă, dar nu și ca

evaluare sumativă sau examen şi respectiv, din lipsa cererii de evaluare, nu este prezentă suficient sau lipseşte cu desăvârşire.

După cum menționează cercetătoarea M. Hadîrcă, în acest sens, performanța școlară, stăpânirea competenței de comunicare, reflectată în acțiunile verbale de integrare socio-culturală, trebuie măsurată prin (auto)evaluarea periodică și comparativă. În planul evaluării se are în vedere și deținerea competenței de vorbire, care corespund indicatorilor de performanță conform *Cadrului European Comun de Referință pentru Limbi*. Autoarea propune certificarea competențelor lingvistice și de comunicare la susținerea examenului de bacalaureat, prin două probe: una orală și alta scrisă. [10, p.83]

Deşi Curriculumul Național prevede evaluarea exprimării orale, acest lucru rămâne doar la nivel declarativ. La finele treptelor de învăţământ, susţin autorii *Cadrului de Referință al Curriculumului Național*, evaluările rezultatelor şcolare la disciplinele indicate se realizează în bază de competenţe: la finele învăţământului liceal – examenul la limba străină: se vor evalua aspecte de comunicare orală şi de comunicare în scris. [5, p.80]

Deci, una din problemele identificate care necesită rezolvare la nivel de sistem educațional, constituie elaborarea şi implementarea a unei metodologii de evaluare a rezultatelor şcolare orale.

Directivele documentelor naţionale şi europene de politică educaţională, menționate mai sus, privind competența de comunicare în limbi străine vizează comunicarea orală ca una din finalitățile educației lingvistice și recomandă dezvoltatrea competenței de comunicare în cadrul celor patru deprinderi integratoare, inclusiv vorbirea. Necesitatea valorificării comunicării orale ca parte componentă a competența de comunicare în limbi străine rezultă din standardele de eficiență, finalitățile *Curriculumului Național pentru limbi străine* și *Cadrului European Comun de Referință pentru Limbi* etc.

Vorbirea este definită de E. Coşeriu, la nivel universal, drept o competență elocuțională: a ști să vorbești, iar vorbitul este un produs.“ [8, p.237]

Mulţi oameni au frică să se exprime public sau necesită cursuri speciale pentru a dezvolta competențe comunicative. [19, p.36] Frica şi neîncrederea sunt câteva din cauze care duc la reducerea dezvoltarea competenței de comunicare, pe care le atestă şi pedagogul Cartaleanu T. „Preferinţa societăţii şcolare pentru evaluările scrise, eseuri şi testări a diminuat puternic capacitatea de vorbi în public”. [7, p.51]

Reacțiile defensive, un element al relațiilor sociale și prevenirea lor constituie o lată dificultate în dezvoltarea competențelor de comunicare. [17, p.196]

Formarea priceperilor şi deprinderilor funcţionale, care îi permit elevului să participe la activităţi de comunicare depind şi de un anumit bagaj de cunoştinţe. Cadrul didactic trebuie să creeze elevilor o motivaţie în situaţii false, fabricate şi nu autentice. În sălile de clasă situaţiile reale de comunicare sunt înlocuite cu situaţii simulate susceptibile de a întreţine motivaţia învăţării, de a o orienta către obţinerea performanţei comunicative. Lecţia trebuie să prezinte astfel de situaţii lingvistice încât sa-i activeze şi mobilizeze pe elevi, fiindcă un factor obligatoriu al dezvoltării competenței de comunicare este situaţia comunicativă, menționează A. Bărbuță și T. Callo ș.a. [3, p. 42]

Însuşirea mecanică a limbii stagnează practicarea activă a ei. [3, p. 24] Tot aici trebuie de menţionat aportul savantului E. Passov, care spunea că o activitate de comunicare nu poate fi algoritmizată pentru că în situaţiile de comunicare se generează o comunicare care depinde de situaţia comunicativă, în care elevul trebuie să fie pregătit pentru caracterul euristic al comunicării. [21, p. 11]

O altă problemă, care se atestă în procesul educaţional, care ţine în special de manualele de limbă germană sunt lipsa textelor literare. Majoritatea textelor din manuale sunt non-literare cu un caracter funcţional-pragmatic, dar care nu reflectă în totalitate viaţa reală şi autentică. Textele în formă de bloguri, e-mail-uri, SMS, benzi desenate, scheme, tabele etc. nu redau situaţii reale cu un început, cuprins şi sfârşit, pe când textele literare oferă elevilor situaţii de comunicare reală, acte de vorbire în contexte reale, care cuprind toate domeniile şi sferele de interes conform cerinţelor curriculare.

Conform ipotezei lui M. Becker, emiterea mesajului înseamnă exprimarea unei intenţii comunicative prin intermediul unui text, iar receptarea are loc într-un mod invers: perceperea textului, extragerea informaţiei şi decodificarea intenţiei comunicative, iar dialogul se realizează în cadrul unei situaţii comunicative. [18, p.65]

Oricărei comunicări îi revine aspectul de conţinut şi unul de relaţii, care respectiv se referă la transmiterea informaţiilor obiective şi legătura dintre partenerii comunicării. Acest raport este foarte important şi suprapune conţinutul, or dacă conţinutul emiţătorului este contradictoriu, atunci relaţia existentă poate suferi un conflict comunicativ. Înţelegerea mesajului depinde de calitatea comunicării, iar aceasta din urmă este determinată de mai mulţi factori, cum ar fi vocea, articularea, coerenţa şi claritatea mesajului, bogăţia vocabularului, tonul etc. Insuccesul unei comunicări poate fi cauzat de faptul că înainte de aceasta nu a fost obţinută disponibilitatea tuturor părţilor de a discuta, subiectul respectiv, sau nu este oportună din unele motive, punctează Palii A. [12, p.13-47]

Comunicarea este o interacţiune dintre sistemele informaţionale, consideră H. Schröder, iar cel mai utilizat instrument de comunicare este limba. Oamenii sunt permanent, în convieţuirea interumană, expuşi proceselor comunicative, iar controversele rezultă şi din abundenţa exagerată a mijloacelor de comunicare şi din insuficienţa posibilităţii comunicării cum ar fi respingerea propriei păreri prin acceptarea altor păreri, conflicte nerezolvabile care depăşesc aşteptările, neglijarea formelor de exprimare creativă etc. [20, p.49]

Ca rezultat al unui proces destul de complex, comunicarea aduce cu sine şi nişte blocaje, care la rândul său pot contribui la eşecul comunicării cum ar fi de ex.:bariere de limbaj; bariere de mediu; bariere de concepţie; blocaje de ordin emoţional: agresivitatea; competivitatea; lipsa încrederii în sine; pasivitatea; izolarea; blocaje de ordin cultural: diferenţele culturale, sociale, religioase; blocaje de ordin perceptiv; prejudecăţile etc.

Toţi aceşti factori duc la rutinarea, ruperea sau nerealizarea comunicării.

Tabelul de mai jos ilustrează probleme şi dificultăţi în formarea-dezvoltarea competenţei de comunicare în limba străină, citate mai sus, clasificate în funcţie de domeniile care pot fi întâlnite.

Tabelul 1.

Probleme şi dificultăţi în formarea-dezvoltarea competenţei de comunicare în LS

Condiţii /dificultăţi materiale	pentru vorbirea orală: - claritatea pronunţiei (dicţia); - zgomotul ambiant şi interferenţe; - viteza ridicată de emisie şi recepţie; - pierderea informaţiilor pentru scriere: - scris neciteţ; - lipsa resurselor digitale
Condiţii / dificultăţi sociale	- numărul prea mare de interlocutori; - natura relaţiilor dintre participanţi; - diferenţe de credinţe şi valori; - aşteptări sociale; - starea de spirit (oboseală, excitare etc.); - sănătatea şi calităţile personale; - lipsa atmosferei de lucru; - lipsa susţinerii elevilor din partea CD/critica excesivă; - monotonia/ rutinarea; - lipsa atitudini pozitive faţă de comunicare/ nemotivare - frica
Condiţii / dificultăţi locale	- lipsa spaţiului pentru interacţiune în clasă
Condiţii / dificultăţi temporale	- lipsa timpului
Condiţii / dificultăţi educaţionale	- vocabular redus; - bariera lingvistică; - bariera psihologică; - lipsa consolidării comportamentelor şi cunoştinţelor; - competenţe favorizate/ defavorizate; - teoretizarea cunoştinţelor; - lipsa activităţilor de vorbire/ produselor orale; - lipsa evaluării orale; - lipsa punctelor de evaluare a performanţele vorbite; - lipsa unui curriculum opţional pentru dezvoltarea CO; - lipsa situaţiilor (reale) de comunicare; - lipsa strategiilor didactice interactive; - lipsa activităţilor de comunicare; - lipsa autoevaluării; - abundenţa textelor non-literare; - lipsa textelor literare din manuale.

Lipsa valorificării a funcției pragmatice a vorbirii, stipulată mai mult, în documente reglatoare, baza comunicării, constituie cea mai mare problemă în demersul dezvoltării competențelor de comunicare în limbi străine.

Competența de comunicare într-o limbă străină se bazează pe abilitatea de a înţelege, de a exprima şi de a interpreta gânduri, sentimente şi fapte atât pe cale orală cât şi în scris – ascultare, vorbire, lectură şi scriere, într-o gamă potrivită de contexte sociale – conform dorinţelor şi nevoilor individului. Comunicarea cere implicarea a cel puţin două persoane, dar este de fapt un act cu un caracter participativ pronunţat, în care elevii deţin rolul principal în situații comunicative sunt organizate de cadrul didactic, care va avea un rol considerabil redus.

În concluzie, putem afirma, că identificarea și înțelegerea problemelor de dezvoltare a competenței de comunicare în limbi străine constituie un pas spre soluționarea acestor probleme și anume a formării competenței de comunicare, necesare elevilor și societății contemporane.

BIBLIOGRAFIE

1. ALBULESCU, M., ALBULESCU, I. *Studiul disciplinelor socio-umane. Aspecte formative: structura şi dezvoltarea competenţelor*. (2002) - Cluj-Napoca: Ed. Dacia, 119 p. ISBN: 973-35-1325-3. . AOUROUX, Sylvian (1996) –
2. BĂRBUȚĂ, I., CALLO, T., [et al.] *Predarea şi învăţarea limbii prin comunicare. Ghidul profesorului. (*2003) - Chişinău: Cartier, 204 p. ISBN: 9975-79-211-1
3. *Cadrul European Comun de Referinţă pentru Limbi – învăţare, predare, evaluare*. (2003) - Chişinău: Tipografia centrală, 204 p. ISBN: 9975-78-259-0
4. *Cadrul de Referinţă al Curriculumului Naţional.* Aprobat prin Ordinul ministerului nr.432 din 29.05.2017. Aut. Guțu Vl., Bucun N. [et al.] (2017) - Chișinău: Lyceum, 104 p. ISBN 978-9975-3157-7-7.
5. CALLO, T., BÂLICI, V., HADÎRCĂ, M., STRAISTARI-LUNGU, C., ȚÎBULEAC-VIVDICI, A. *Repere metodologice de reconfigurare a învățării. Aria curriculară Limbă și Comunicare. (*2022) - Chișinău: UPS „I. Creangă“, ICITT, 156 p. ISBN 978-9975-46-664-6.
6. CARTALEANU, T., COSOVAN, O. *Limba şi literatura română: Ghid de implementare a curriculumului modernizat pentru treapta liceală.* (2010) - Chişinău: Cartier, 124 p. ISBN: 9789975670739
7. Coșeriu, E. *Lecții de lingvistică generală.* (2000) - Chișinău: Editura ARC, 302 p. ISBN 9975-61-146-X
8. *Curriculum naţional. Limba străină: Clasele V-IX: Curriculum disciplinar: Ghid de implementare. (*2020) - Ministerul Educaţiei, Culturii şi Cercetării al Republicii Moldova. Chişinău: Lyceum, (F.E.-P. „Tipografia Centrală”). – 155 p. ISBN 978-9975
9. *Curriculum naţional. Limba străină: Clasele XI-XII: Curriculum disciplinar : Ghid de implementare. (*2020) - Ministerul Educaţiei, Culturii şi Cercetării al Republicii Moldova. Chişinău: Lyceum, (F.E.-P. „Tipografia Centrală”). – 128 p. ISBN 978-9975-3437-9-4
10. HADÎRCĂ, M. *Competența de comunicare. Conceptualizare. Formare. Evaluare.* (2023) - Chișinău: Garamont-studio, 218 p. ISBN 978-9975-162-54-8.
11. PALII, A. *Cultura comunicării.(*1999) - Chișinău: Epigraf, 172 p. ISBN: 9789975947503
12. *Recomandării Consiliului Europei și privind competențele-cheie pentru învățarea pe tot parcursul vieții. Cadrul de Referință European, (2018)* [citat 03.04. 2023] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604(01)&rid=7 (pag.7-8)

13. *Rezoluția Consiliului referitoare la o Strategie Europeană pentru Multilingvism. Strasbourg, (2008)* [citat 02.12. 2015]. Disponibil: http://eurlex.europa.eu
14. SLAMA-CAZACU, T. *Introducere în psiholingvistică.(*1968) - Bucureşti: Editura ştiinţifică, 492 p.
15. VICOL, N. *Școala și cadrul didactic : traseul ambianței educativă prin reușită. (*2021) - Chișinău: Institul de științe ale Educației, 267 p. ISBN 978-9975-48-195
16. BANKS, O. *Soziologie der Erziehung.* (1975) - Düsseldorf, 259 S.
17. BECKER, T. *Mündliche Kommunikation. Grundlagen der Deutschdidaktik. (*2005) - Schneider Verlag: Hoehengehren GmbH, 373 S. S. 55-72 ISBN: 978-3-658-00886-4.
18. KLIPPERT, H. *Kommunikations-Training. (*2006) - Weinheim: Beltz, 11. Aufl. 654 S ISBN: 3407627491
19. SCHRÖDER, H. *Didaktisches Wörterbuch.* 3.Auflage. (2000) - München, Wien: R. Oldenburg Verlag, 427 S. S.186-188 ISBN: 3486257870
20. ПАССОV, Е. *Учебное пособие по методике обучения иностранным языкам.* (1975) - Воронеж, 235 с. ISBN 5-09-004472-4